

4

2012

NaturVest

Medlemsblad for Naturvernforbundet Hordaland og Møre og Romsdal

Tema:

Forbruk og avfall

Velstandsfinden s. 4-5

Grøne julegaver s. 7

Skal ingen fjord være ukrysset? s. 18-19

Signe Sandberg

”Mänskornas tröst”

Naturvern, ikke festbrems. Hva gjør naturvernerne når folk forbereder seg til jul? Til den ultimate familiefesten? Hjemreisefesten, ribbefesten, gavefesten, de tente lysene? Sitter vi da på gjerdet og sier nei og nei!

Bekrefter vi vårt dårlige rykte som festbrems?

Jeg tror: hoderisting og surmuling er dårlig naturvern. For naturvern og fest har felles røtter. Det handler om å finne det vi egentlig jakter på: Nærhet og beskyttelse, høytid og felles gleder, mat og varme. Ingen tjener på at naturvernere er de kjipe. Vi må si høyt og klart at det er godt når folk er sammen. Kommer hjem og blir i ro noen dager.

Det er godt å gi hverandre, - det beste vi kan få til.

Og, det er godt å la oljen bli i depotene sine, slik at også noen som kommer etter oss, kan holde fest. Det er godt om folk ikke flytter lenger enn nødvendig, så hjemreisene blir korte. Det er godt å tenne lys, når det er mørkt rundt.

Hvorfor har julen fått status som avfallstopp og sløseri? Fetekur og pyntehysteri? Det er selvfølgelig fordi vi ikke vil vente til festen. Vi vil ha tente lys overalt hele tiden. Vi vil ha det hele med en gang, og ikke vente på noe. Å få det en allerede har – det er vel det som bremser festen!

Å pakke inn gavene i plast og pynt og ny plast, det produserer avfall. Ikke glede. Avfall er ressurser på avveie.

Naturvern er god forvaltning, et arbeid vi må få flere med på. Det er flest hverdager, og arbeidsdagene må brukes til å plassere ressursene best mulig. Stoppe avfallsproduksjonen. Da kan det bli flotte høytider.

For plasten er olje vi skulle latt ligge. Ribben er god, et par ganger i året. Som dagligkost er den et helseproblem. Hjemreisene er lim i familien. Når de ikke frister til pendling. Til å strekke seg lenger enn langt for å kunne være alle steder på en gang.

Inntil myndighetene gjør det, må noen gå foran. Rasjonere på oljen, så den rekker til mer enn en jul. Så det er noe til de som kommer etter oss. Festen skal gi oss krefter, hjelp til å konsentrere om det som er viktigst for oss. Føre en god husholdning, slik at der er kaker i boksene til jul! Vil vi verne, eller vil vi feste? Ja takk - begge deler!

Bengt Goldodis Stego er same og fransiskanermunk. Han skriver et vakkert vers om fjellbekken:

*Jag har öst med en skopa av näver
ur kallkällans kristallkara kalla
det rena, det friska som stigit ur djupet.
Något som inte skapats av människor
men dock ämnats att bli mänskornas tröst.*

NaturVest

er medlemsbladet til Naturvernforbundet på Vestlandet. Naturvernforbundet Hordaland er ansvarlig utgiver for fire nummer i året, to av disse går også ut til Møre og Romsdal.

Naturvernforbundet fremmer kunnskap og løsninger som ivaretar naturen og skaper et energieffektivt samfunn i økologisk balanse. Vi er 20 000 medlemmer i 100 lokallag med fylkeslag i alle fylker og hovedkontor i Oslo. Vi er en del av den verdensomspennende miljøvernorganisasjonen Friends of the Earth.

Daglig leder

Nils Tore Skogland

Redaktør

Øyvind Strømmen

Bidragstere

Jorunn Vallestad, Tina Tracht, Marijke van Eeckhout, Anne Kristine Søvik, Klaus Hjermann, Lars Haltbrekken, Thorleif Jakobsen, Eirin Hivand Haneberg, Signe Sandberg, Øystein Folden, Peter Marron og Jannike Hachvaag Grieg

Annonseansvarlig

Sverre A. Stakkestad
Tlf. : 55 10 10 97

Layout

Tommy Lokøy

Trykk

A2G Grafisk AS

Opplag

2220

Forsideillustrasjon

«Daler ned i skjul»,
illustrasjon av Marijke van Eeckhout

NaturVest

Pb. 1201, sentrum
5811 Bergen

Tlf. 55 30 06 60

naturvest@naturvernforbundet.no

www.naturvernforbundet.no/hordaland

NaturVest er merket med det offisielle nordiske miljømerket Svanen. Designtrykkeriet, som trykker dette bladet, er godkjent som svanemerket bedrift.

Det betyr at bladet oppfyller definerte miljøkrav til papir, trykkfarge og trykkeprosessen som helhet.

Se også <http://www.ecolabel.no>

Innhold

Velstandsfinden	4
Grøne julegaver	6
Eg lovar på tru og ære.....	9
«Ingen ild uten røyk?».....	10
"Hel ved" - bokmelding.....	10
Klimaets tålegrense,.....	12-14
Miljøagentene	16-17
Fergeløs E39: Skal ingen fjord være ukrysset?	18-19
Nnimmo Bassey vann Raftoprisen.....	20-21
Kalender	24

Naturvernforbundet arbeider for smartare vedfyring, s. 9-11

I dette nummeret er temaet forbruk og avfall. Les om Velstandsfinden, s. 4-5, og få tips til korleis avfallsberget etter julafta kan bli mindre på s. 6-7.

Er bruer over kvar ein fjord vegen til lukka? Det synest ikkje Naturvernforbundet sine fylkesleiarar på Vestlandet, sjå s. 18-19.

Tilbakeblikk

Av og til er det kjekt å få bekreftet at ting går fremover. Går vi tilbake til NaturVest nr. 4/2007 kan vi lese at Naturvernforbundet i Hordaland har visjoner om å jobbe «aktivt for å lage en ordning for utfasting av oljefyrer», og at forbundet ville lage veiledere til energifrigjøring for private og bedrifter. - Vi ønsker å vise hvordan en konkret kan ta miljøansvar. Gulroten er reduserte driftskostnader og et sunnere miljø, sa Nils Tore Skogland, daglig leder i Naturvernforbundet Hordaland den gang som nå.

Og i 2012 kan vi vel slå fast at prosjektet – Oljefri-kampanjen – har vært en suksess. Det har til og med blitt en eksportsuksess. Alt startet i Hordaland, men nå er både trøndere, sørlending og østlendinger med på laget. Og flere og flere blir oljefri, med hjelp fra Naturvernforbundet og Akershus fylkeskommune, Asker kommune, Aust-Agder fylkeskommune, Bergen kommune, BKK, Fjell kommune, Hordaland fylkeskommune, Kristiansand kommune og de andre kommunene i Knutepunkt sørlandet, Miljøverndepartementet gjennom Framtidens Byer, Oslo kommune, Statkraft Varme, Sør Trønde-

Nils Tore Skogland (tv), daglig leder i Naturvernforbundet Hordaland, viser det nye bystyret i Bergen hvordan man gjenvinner varme fra avløpsvann. Arkivfoto: NaturVest 2007

Velstandsfinden

Trass i både filosofar og prestar: som samfunn måler me kor vellukka me er etter forbruk. Skrifta på veggen er ikkje det minste hyggeleg.

Øyvind Strømmen

I januar i år publiserte e24.no ein artikkel der det heitte at «nordmenn øker forbruket med raskere fart», med utgangspunkt i Statistisk Sentralbyrå sine tal for detaljhandelen. Frå januar året før hadde det omsette volumet i detaljhandelen auka med 6,2 prosent. Dette er eit døme på slike tal som er vanskelege å forstå: Kva i all verda var det nordmenn kjøpte meir av i januar 2012 enn i januar 2011? Kva var det me ikkje hadde frå før?

I E24 sin artikkel vart seniorøkonom Kyrra Aamdal i DNB Markets intervjuet. - Dette er veldig sterkt, sa han. Eg er usikker på korleis det skal tolkast, og vil ikkje leggja ord i munnen på økonomen. Men nokre månader seinare stod det ein sterkare artikkel på trykk i Aftenposten. Der heitte det: «Hvis forbruksveksten i verden fortsetter, vil vi trenge én jordklode til innen 2030, ifølge miljøorganisasjonen WWF». Ifølgje WWF er det biologiske mangfaldet redusert med 28 prosent sidan 1970, og i takt med at både verdas befolkning og forbruket veks, aukar presset på økosystem og sårbare ressursar. I tillegg heldt auka i klimagassutslepp fram.

Eit land utan straum

Den siste tida har eg fått ein ny favoritt-TV-serie. Han heiter «Revolution» og handler om ei verd der strømmen – elektrisiteten, altså – plutsleg slutta å fungera. Forteljinga byrjar i eit samfunn som minner om veldig gode, gamle dagar, ein liten landsby som overlever på landbruk, der folk er smilande, glade og hardtarbeidande. Det er lett å fantasera vidare: tenk kva for ein renessanse folkeeventyra ville fått i eit samfunn utan fjernsyn!

Men dette er ingenlunde romantikk. Serien er som ein zombieserie utan zombiar. Samfunnet har borte saman. Nord-Amerika

– der handlinga sjølvsagt går føre seg – har etterkvart vorte stykka opp i fleire mindre land. Det kan verka som dei alle er ganske diktatoriske og fæle. I alle høve er området der serien utspeler seg knappast eit lysande døme på demokrati og menneskerettar. Det ville vel ha vore dårleg TV, med liten plass til heltane og skurkane i den dramatiska historia.

At straumen plutsleg skulle slutta å fungera er eit interessant, men sjølvsagt mildt talt urealistisk scenario. Dei fysiske lovene vert ikkje snudd på hovudet over natt. Det slåande med Revolution er at serien – i tillegg til å vera å spanande – fortel ei historie om kor avhengige me har blitt av det moderne livet, av duppedittar og dingsebommar, av fancy datamaskiner, og for den del av nettopp TV-apparatet. I den reelle verda handlar ikkje den avhengigheita fyrst og fremst om elektrisitet – den kan men få på fleire måtar – den handlar om fossile ressursar. Problemet: dei fossile ressursane er ikkje uendelege. I løpet av nokre få generasjonar er me i ferd med å rett og slett – i all praktisk forstand – bruka dei opp. Det gjev Nnimmo Bassey sitt slagord «Leave the oil in the soil» ein ekstra dimensjon.

Om Robert og Barack

Dei som fulgte med på den amerikanske valkampen nyss vil ha lagt merke til at miljøvern ikkje var noko tema. Obama – mannen over 90 prosent av nordmenn heia på – tok ikkje opp temaet i nemneverdig større grad enn det motkandidaten Romney gjorde. Faktisk nytta demokraten Obama høve til å latterleggja den republikanske motkandidaten for politikk som ville råka den amerikanske kolindustrien. Kol.

I sigerstala turde han endeleg å ta opp temaet. «Me vil at borna våre skal leva i eit Amerika som ikkje er tynga av gjeld, som ikkje er sveikka av ulikskap, som ikkje er

trua av den destruktive krafta av at planeten vert varmare». Det vart twitterjubel og avisartiklar ut av dei orda.

Og eg kom til å tenkja på ein annan amerikansk presidentkandidat, ein som vart skoten før han fekk sjansen til å bli vald – noko han låg godt ann til å bli. Mannen eg tenkjer på heitte Robert F. Kennedy, og tala tankane går mot er ei tale han heldt på universitetet i Kansas i mars 1968. Det er verd å sitera eit lengre utdrag:

«Bruttonasjonalproduktet vårt er no på over 800 milliardar dollar i året, men det bruttonasjonalproduktet – om me dømer USA etter det – det bruttonasjonalproduktet tel luftforureining og sigarettreklame, og ambulansar som ryddar trafikkofre av vegane våre. Det tel spesiallåsar til dørene våre og fengsel for dei som bryt dei opp. Det tel øyding av redwood-skogane våre og tapet av naturens vidunder til kaotisk utbygging. Det tel napalm og tel atomvåpen og armerte bilar til politiet slik at dei kan sloss mot opprør i byane våre. Det tel Whitmans rifle og Specks kniv, og fjernsynsprogramma som glorifiserer vald for å selja leikar til borna våre. Men bruttonasjonalproduktet fortel ikkje om helsa til borna våre, kvaliteten på utdanninga deira eller gleda i leiken deira. Det inkluderer ikkje det vakre i poesien vår eller styrka i ekteskapa våre, intelligensen i vår offentlege debatt eller integriteten til våre offentlege tenestemenn. Det måler ikkje humoren vår, og ikkje motet vårt, ikkje visdomen og ikkje kunnskapen, ikkje medkjensla vår og ikkje kor dedikerte me er til landet vårt. Det måler rett og slett alt, unnatta det som gjer livet verdtt å leva».

Det var i 1968. Det fyrste drivverdige funnet av olje på norsk sokkel skjedde desember året etter. Og så har vårt eige bruttonasjonalprodukt skote i verda, og etterkvart statens pensjonsfond utland med det, slik at

me har vorte eit slags nordens Kuwait.

«Man kan ikke spise penger»

Jens Bjørneboe tok feil. I sitt essay «Olje», skrive på den tida Noreg vart ein oljenasjon skreiv han: «Det vil bli penger mellom hendene på folk, - men på hva slags folk? - Jo, på Hydro-folk og på alle som på forhånd har nok penger til at disse pengene kan virke som magnet på nye penger». I røyndomen vart folk flest – den store, norske middelklassen – rikare, og me fekk ein velferdsstat av dei sjeldne, men ein velferdsstat som går rundt på grunn av petroleum.

Men hadde han også eit poeng? Mot slutten av essayet skreiv han: «Av alle de onde drømmer jeg har i våken tilstand holder oljen langs Norskekysten på å bli en av de ondeste. [...] Det er en del av marerittet at de norske oljefunn er den største ulykke som har rammet dette landet – det kan bli en landsulykke som stiller alt annet som har hendt oss, fullstendig i skyggen. Det verste er at jeg er sanndrømt».

Sterke ord, javisst, og vanskeleg å kopla saman med den velstanden som omgjer oss, i mjølkesjeikane sitt land. Men vent no litt: Er det ikkje ei ulukke at velferdsstaten vår er oljeavhengig, at olja si sentrale rolle i økonomien gjer det verre for andre, nye, gjerne grønne næringsvegar å finna kvalifiserte fagfolk; at oljenæringa pressar på for stadig nye felt? Lofoten! Arktis! Eg har høyrd dei som snakker om oljeutvinning på Svalbard eller ved Jan Mayen.

Det er Velstandsfinden, og han plukker ikkje plommer i Hardanger. Han takkar ikkje Gud for maten, han takkar Oljestaten, og vil ha meir, meir, alltid meir. Det er Velstandsfinden, som vil opna nye oljefelt, fordi alternativet er ein stat som ikkje kan kosta alt som er gjevt. Det er Velstandsfinden, som syter for at makta i Petroleumsvegen 1 er

Illustrasjon: Svanhild Utne og Anna Munck

minst like stor som den på Karl Johan. Og når ein snakkar om forbruksauke, og om alt avfallet i kjølvatnet, så er det Velstandsfinden sine reknestykke ein har med seg der også, reknestykke som måler kor vellukka me er etter forbruket, og som har tal for alt. Unntatt det som tyder noko. Det overlet ein til filosofar, eller – om ein er truande – til prestar.

Juletid

No nærmar det seg den største kjøpefesten ein har. Julegåvene skal plasserast under juletreet, og eit av dei mest interessante forskningsprosjekt eg kan koma på ville ha vore å måla talet på kvadratmeter stovgolvgolv som vert dekt av gåvene, og å sjå på arealauka år for år. Den sentrale figuren i julefeiringa er ikkje Jesus, men ein kar som

heiter Julenissen, men som liknar lite på gamaldagse nissar og mykje på Cola-nissen i reklamen. Ein ting er gåvene han kjem med til borna, ei kjelde til barnsleg glede (og til desto meir slik, om ein vel gåver som toler å bli brukt), men du veit det sjølv: Nissen kjem til å dukka opp på ein tv-skjerm nær deg, med reklame for ein ny og endå større og endå litt flatare tv-skjerm. Og då er det dei vaksne som trur på nissen.

Kos deg heller med ein kopp té, knask i deg nokre julenøtter og kos deg med den tsjekkiske Askepott på din gamle TV. Tenk over kvifor stemor og stesøster verkar så uendeleg usympatiske. Kort og godt: Driv Velstandsfinden ut i kulda ei lita stund – endeleg kvitt han blir ein ikkje, uansett.

Grøne julegåver

Gjer julafta til ein fest, ikkje ein avfallsprodusent.

Øyvind Strømmen

Jula nærmar seg, og du er kanskje ikkje kome i gang med julegåvene? Kanskje er du ikkje ein gong så lysten på å tråla travle butikkar på jakt etter gåver du er usikker på om mottakaren ein gong vil setja pris på? NaturVest let seg inspirera av tabloidjournalistikken, og leverer her ekte du-journalistikk: Slik kan du gjera jula grønare. Her får du seks tips.

Tips 1: Ynsk deg noko, og be om ynskeliste

Ja, me byrjar med deg sjølv, i von om at også du har vore snill, slik at nissen (eventuelt ektemann, kone, born) har gåver til deg. Men kva skal nissen finna på? Du er kanskje ein av desse som har «alt» frå før, og om nokon spør deg om kva du ynskjer til jul, svarer du – medan du smiler litt skjelmisk - «snille born», «fred på jorda» eller «du, det veit eg ikkje». Sett heller opp ei ynskeliste med ting du faktisk hadde vorte glad for. Ei bok du har lyst å lesa, kan hende? Eller for den del ei gåve til ein organisasjon du set pris på, eller til hjelpearbeid for folk som treng det? Set du «geitetvillingar frå Kirkens Nødhjelp» på ynskelista veks sjansen for at slepp unna ein ny gensar med elg i solnedgang-motiv, den elektriske nasehårkuttaren og vinglasa som er så fancy at du aldri tør å bruka dei. Og om du ikkje har skjønt hintet enno: Be andre om ynskeliste også!

Tips 2: Inngå ei sleip pakt

Nei, me snakkar ikkje om planane for verdsherredøme, som det vel strengt teke er

på tide å leggja ifrå seg. Me snakkar om ei pakt som lurar næringslivet for nokre kroner, og som gjev deg ting til å finna på andre ting. For er du kanskje lei av å måtta leita etter gåver til beina er slitne og hovu-det sprengt? Lat julafta vera borna sin fest, slepp unna å få gåver du ikkje har bruk for, og slepp unna ein del av julehandelen på kjøpet: Inngå ei pakt. Bli samd med til dømes din betre halvdel om at i år er julegåva å sleppa unna å kjøpa ei julegåve. Ikkje romantisk nok? Spleis på noko godt å nytta saman i romjula istadenfor.

Tips 3: Spleis på gåver

Når me fyrst er inne på spleising, så er det verd å minna om at ein ofte får det ein betaler for. Gå saman om å kjøpa gåver, så kan de kjøpa ei dyr og varig gåve til bestemor eller Ola (3), istadenfor for å kjøpa fleire sokkar til bestemor og ein plastleike som går i stykker 25. desember til Ola. Kanskje talet kvadratmeter dekt av julegåver vert litt mindre på stovegolvet, men gleda over gåvene vert neppe det.

Tips 4: Gje ei oppleving

Ja, me veit du har høyrd det før, men i eit land der folk flest har meir enn nok ting, kan det vera betre å gje av si eiga tid. Om du er bestemor kan du tilby deg nokre ekstra rundar med barnevakt, slik at slitne småbarnsforeldre får blund på auga og tid til å vera kjærestar. Er du småbarnsfar kan du gje nemnde svigermor nokre teaterbilletter, eit kurs i kunstmåling eller ein time hos ein fotpleiar, slik at ho kan ta seg inn igjen til neste økt med bøllefroa Ronny (5) og Kenneth (7). For lite kreativt, og ikkje

hard nok til å laga ein hard pakke? Gje ei matoppleving! Kva med ost frå Samnanger, honning frå Ulvik, øl frå Flåm eller eplechutney frå Hardanger?

Tips 5: Gje ei bistandsgåve

Å gje ting som kondommar, geitekillingar og helsesjekk som julegåver høyrer kanskje underleg ut, men for dei som har alt – også engasjement – kan ganske sikkert ei julegåve i deira namn til hjelpeorganisasjon verta vel så godt motteke som den siste biografien om ein eller annan stortingspolitkar. Ei rekkje hjelpeorganisasjonar har slike gavetillbod, og er du ikkje nøgd med nokre av dei, så kan du gje eit medlemskap i ein fin organisasjon som gåve istadenfor? Men ikkje meld din sinte onkel Harry inn i Blekkulf, eller, spør i det minste fyrst.

Tips 6: Kjøp etisk

Greit, så du er ein av desse tradisjonaltane som absolutt vil ha noko handgripeleg å gje bort? Det er greit det, men då er tipset enkelt og greit: Sjå etter ting som varer, sjå etter fairtradeprodukt og hugs at julepapir er eit avfallsproblem – så pakk inn i papir som kan gjenvinnast istadenfor, eller finn ei løysing som gjer at innpakninga kan brukast på ny seinare. Og for all del: Til borna er både treleikar og dataspel langt å føretrekkja framfor batteridrivne blinkleikar med ulydar som driv foreldra til vanvidd (og miljøgifter på kjøpet). Med andre ord: Ver ditt miljøbevisste sjølv, og tenk på kva du kjøper.

Illustrasjon: Svanhild Utne og Anna Munck

NYE **i-MiEV** REVOLUSJONEN FORTSETTER

Avkjølt om sommeren

Oppvarmet om vinteren

NYE MITSUBISHI I-MiEV ER HER

Med den nye fjernkontrollen kan du sette bilen til oppvarming eller avkjøling mens bilen lader. Dette uten at batterikapasiteten påvirkes. Nye Mitsubishi i-MiEV kommer i tillegg med stabilitetskontroll og antispinn, 6 kollisjonsputer, lettmotallfelger, klimaanlegg, elektriske vinduer, sentral-lås, radio/CD/MP3, USB inngang og rekkeviddeindikator.

Ny varmefunksjon - Integrert stereo - Oppgradert interiør - Fjernkontroll - Varsellyd for fotgjenger

Les mer på www.mitsubishi.no/i-MiEV

i-MiEV fra kun kr. **204.500,-**

ÅPNINGSTIDER:

Mandag - fredag 08.30 - 16.30
 Onsdag/torsdag 08.30 - 20.00
 Lørdag 10.00 - 14.30

ØVRE KRÅKENES 51
 5152 Bønes - tlf. 55 52 60 00
www.motorforum.no/bergen/

MotorForum
 Bergen

GARANTI
5 ÅR
 100.000 km

Redusert årsavgift - Gratis bompassering - Gratis parkering (off. park.plasser) - Adgang til kollektivfelt - Rekkevidde 150 km (etter EU-norm. Avhengig av kjørestil, temperatur og veiforhold) Full tank for ca. 16 kr (avhengig av strømpriser). Pris er inkl. frakt og andre lev. omk. Utstyrsdetaljer kan avvike fra standard. Forbehold om evt. trykkfeil.

i-MiEV

www.mitsubishi-motors.no | GARANTERT KVALITET

Eg lovar på tru og ære...

3 gode tips til riktig vedfyring.

1. Bygg bålet riktig - bruk tørr ved

2. Tenn fra toppen

3. Sorg for nok luft

Bergen Brannvesen, Bergen Kommune og Naturvernforbundet Hordaland har i haust gjennomført ein kampanje for riktig vedfyring. Den skal synleggjera korleis ein enkelt kan syta for mindre partikkelutslepp ved vedfyring.

Jorunn Vallestad

I periodar er luftkvaliteten i Bergen så dårleg at det er helseskadeleg å opphalde seg utandørs. Årsakene til dette er hovudsakeleg vegtrafikk og vedfyring, men kor mykje vedfyringa forureinar avhenger av korleis ein fyrar.

Saman med Bergen kommune og Bergen Brannvesen har Naturvernforbundet Hordaland denne hausten derfor gjennomført ei kampanje for riktig vedfyring. Målet med kampanja er å synleggjere enkle tiltak byens innbyggjarar kan gjere for å redusere partikkelutsleppa ved vedfyring. Folder med fyringstips har blitt distribuert til dei større utsalgstedene for ved, informasjonsmøter har blitt holdt og ein vellykka lanseringsdag med god pressedekning har gitt mange bergensarar kjennskap til kampanja.

I tillegg har rundt 200 personar signert vedløftet for riktig vedfyring, der dei lovar å alltid fyre med tørr ved, tenne opp bålet frå toppen, og tilføre nok luft til at det alltid er flamme. No gjenstår det berre å sjå om vedløftet blir halde.

Lansering på Torgallmenningen

Lørdag 13. oktober blei kampanja "Riktig vedfyring" lansert. Sola skein på dei ti frivillige som samman med feiarane og tilsette i Varme AS nytta dagen på å lære forbipasserande på Torgallmenningen korleis alle kan bidra til betre byluft i Bergen ved å fyre på riktig måte. I løpet av fire timar var godt over hundre vedløfter signert og 200 pølser sponsa av Gilde grilla over vedfyrte grillar. Medan dei vaksne fekk opplæring i riktig vedfyring fekk barna prøve seg på vedbøling og bygging av vedtårn.

Vedfyrte grill på Torgallmenningen 13. oktober 2012.

«Ingen ild uten røyk?»

Vedfyring i et miljøperspektiv

Tina Tracht

Som en del av høstens vedfyringskampanje hadde Naturvernforbundet Hordaland besøk av Lars Mytting, forfatter av salgs-suksessen «Hel ved», på Naturlig onsdag. En gruppe av ved- og miljøinteresserte fikk ta del i en interessant samtale om ved, ved-ovner og innovative fyringsteknikker mellom Lars Mytting og leder i Naturvernforbundet, Lars Haltbrekken.

I tillegg til spørsmål fra ordstyrer Jorunn Vallestad kom det mange interessante innlegg og spørsmål fra et veldig engasjert publikum. Det ble blant annet diskutert vedfyringens bidrag til klimaoppvarming, skogens rolle som CO2 lager, «kortreist ved» som alternativ til vedimport fra utlandet og sammenheng mellom vedfyring, strømpriser og utbygging av kraftlinjer. Det oppstod også en livlig diskusjon om fordeler og ulemper av passivhus. Nils Tore Skogland, daglig leder i Naturvernforbundet Hordaland, etterlyste innovasjon i ovn-bransjen, særlig når det gjelder kobling mellom vedovner og nye teknologier, som for eksempel solenergi, slik at man får et strømuavhengig og lukket energiforsyningssystem i huset.

Lars Haltbrekken, Jorunn Vallestad og Lars Mytting i samtale om vedfyring i eit miljøperspektiv på Naturleg onsdag

Spørsmålet om man kan fyre i Bergen sentrum med god samvittighet besvarte både Haltbrekken og Mytting med et klart ja. De nevnte likevel noen tiltak som må til for å redusere luftforurensningen som forårsaker helseplager: Mer energieffektive ovner og bedre kunnskap om vedfyring.

Lars Haltbrekken har som de fleste nordmenn også lært feil fyringsmåte, men synes

at Lars Myttings forklaring er innlysende: Gassene som oppstår under forbrenningen stiger opp. Blir de ikke tent på veien slipper de bare ut gjennom pipen, og mye energi går tapt. Gassene har ingen nytte for varme-produksjon hvis de ikke forbrennes. Derfor må det fyres fra toppen. Brenntiden blir da lenger, ilden brenner roligere og man får mer varme ut av samme mengde ved.

Bokmelding

"Hel ved"

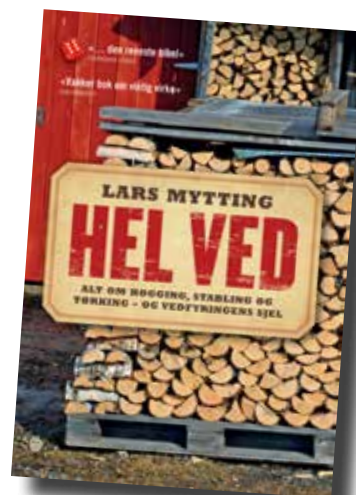
Jorunn Vallestad

Med vedfyringskampanja i full gang og Lars Mytting på veg til Naturleg onsdag var det på høg tid å finne ut meir om fenomenet "Hel ved".

Usikker på kva eg hadde i vente fyrte eg i ovnen og satte meg godt tilrette i godstolen med mi lånte bok. Ei bestselgande bok om ved og vedfyring, det må jo nesten kallast ein sensasjon, men kan den fengje ein person med heilt gjennomsnittleg interesse for ved?

Det viste det seg at den kunne. Boka er nemleg ikkje berre tørre fakta, men veldig godt skrevet, med mange flotte formuleringar og gullkorn. Gjennom tematiske kapittel med lett filosofiske innleiingar og flotte illustrasjonar blir vi tatt med på vedens reise, frå vedskogen via motorsag og hoggestabe til knitringa i ein gammal Jøtul 602.

Vi får møte ihuga vedentusiastar og vedstalarar utanom det vanlege, samtidig som vi får enkle råd og fyringstips. Etter eit par timar foran peisen følte eg meg verkeleg litt nærare den norske folkesjela, og etter møtet med forfattaren på Naturleg onsdag, fekk boksamlinga eit nytt medlem.

Hordaland fylkeskommune er ein pådrivar og støttespelar for kommunar og næringsliv, driv samfunnsutvikling og legg til rette for ei berekraftig forvaltning av naturressursane.

**HORDALAND
FYLKESKOMMUNE**

Informasjon på www.hordaland.no

**Radøy
kommune**

**Radøy kommune, den
grøne øya støttar godt
naturvernarbeid.**

isrosa
økologisk is

No får du kjøpa isen her:

- :: Reindyrka, Chr. Michelsensgt.
- :: Gardsbutikken på Stend, Fana
- :: Det lille kaffekompaniet, Bergen
- :: Safari Midttun
- :: Safari Lagunen
- :: Butikk Josefine, Askøy
- :: Færingen, Kulturhuset Oseana
- :: Systrene Nilsen, Uskedalen
- :: Baroniet Rosendal
- :: Stemning, Rosendal
- :: Laga, Bjørkheim
- :: Voss vandrarheim
- :: Fartøyvernssenteret, Norheimsund
- :: Juklafjord kafé, Jondal

www.isrosa.no

karlsens.no

Velkommen til miljøhotellene
i Bergen sentrum, sentralt
beliggende nær kollektivtransport.

**Ekte matopplevelser med
lokale råvarer i hovedsetet.
Konferansekapasitet til 400.**

AUGUSTIN
HOTEL VINBAR BRAZZERIE

GRANDTERMINUS
HOTEL KONGRESS BRAZZERIE WHISKYBAR

augustin.no - ght.no

Biletet viser sjøis i Arktis i 1980 (til venstre) og 2012 (til høyre), som kartlagt av NASA. Fleirårig is vert vist i kvitt, medan gjennomsnittleg isdekke vert vist i lysblå til mjølkekvit. Kartet tek utgangspunkt i isdekke for perioden 1. november til 31. januar for dei to åra.

Klimaets tålegrense,

... hva er det og hvorfor ligger den på 350 ppm?

Anne Kristine Søvik

I 2009 foreslo en gruppe forskere ledet av Johan Rockström fra Stockholm Resilience Centre og Will Steffen fra the Australian National University et nytt begrep: "planetary boundaries" eller planetens tålegrenser. Ved å definere og kvantifisere tålegrenser for ulike livsstøttende systemer på jorden ønsket de beskrive et sikkert "rom" for menneskelig utfoldelse på vår felles klode. Ni systemer som er essensielle for livet på jorden er identifisert, og hvert av disse systemene har grenseverdier eller tålegrenser. Overskridelse av disse tålegrensene kan være svært skadelig på grunn av faren for at det settes i gang ikke-lineære, irreversible miljømessige endringer som vil kunne

få fatale konsekvenser for livet på jorden.

Basert på dagens vitenskapelige forståelse foreslo forskerne kvantitative tålegrenser (det vil si grenser som lar seg tallfeste) for syv av disse systemene og forsøkte å si hvor langt disse systemene allerede er blitt presset. Estimatenes deres viser at tålegrensene for tre av systemene, det vil si klimaendring, tap av biodiversitet og nitrogenforurensning, allerede ser ut til å ha blitt passert. De fire andre systemene der vi, ifølge forskerne, ennå ikke har passert tålegrensene er forurensning av havene, stratosfærisk ozon, ferskvann og bruk av landområder. For de to siste systemene, kjemisk forurensning og atmosfæriske aerosoler, er det ennå for lite kunnskap til at det kan set-

tes noen kvantitative tålegrenser.

Denne artikkelen vil ta for seg tålegrensen til klimaendring og vise hvorfor forskerne mener at vi allerede har passert denne tålegrensen. Atmosfærens konsentrasjon av CO₂ har økt med ca. 2 ppm (parts per million, milliontedeler) hvert år, fra et førindustrielt nivå på 278 ppm til dagens nivå på ca. 390 ppm. Dette har ført til en global oppvarming på ca. 1 grad celsius sammenlignet med førindustrielt nivå¹. Diskusjoner om hva som er en trygg, øvre grense for atmosfærisk CO₂ har vært ført i flere tiår. Rapporten til den britiske regjeringen "Stern Review on the Economic of Climate Change" i 2006 foreslo et nivå på 550 ppm CO₂-ekvivalenter (se faktaboks). To år tid-

Illustrasjon: NASA, i public domain.

ligere hadde den Europeiske Unionen gitt sin tilslutning til et mål om å begrense den globale temperaturøkningen til 2 grader celsius, noe som ble hevdet å tilsvare en CO² konsentrasjon på 450 ppm². I dag mener flere av de mest respekterte forskerne på området at hvis vi skal unngå katastrofale klimaendringer så må den atmosfæriske CO² konsentrasjonen ligge lavere enn 350 ppm. Denne CO² -konsentrasjonen ble for øvrig passert i 1988, og dagens konsentrasjon er som nevnt tidligere på 390 ppm. Hvordan kan så disse forskerne vite at klimasystemets tålegrense er på 350 ppm? Det er tre måter å vise dette på, ved å studere de endringene som allerede skjer i dag, ved bruk av matematiske modeller og ved hjelp av paleoklimatiske data (det vil si data som viser temperatur og atmosfæriske CO² konsentrasjoner i tidligere geologiske perioder).

Smelting av sommerisen i Arktis er et av de klareste eksemplene på pågående endringer som følger av en global temperaturøkning. Spørsmålet er ikke lenger om hvorvidt sommerisen i Arktis en gang vil smelte helt, spørsmålet er når det inntreffer. Når isen i Arktis forsvinner vil isoverflaten som har høy refleksjon, bli erstattet med en mørk havoverflate som vil absorbere mer av det innkomne sollyset, og slik vil den pågående oppvarmingen bli forsterket.

Forsvinner sommerisen i Arktisk vil et helt marint økosystem forsvinne. Alger som vokser på undersiden av isen er nøkkelarter i arktiske økosystemer og mat for zooplankton som igjen er mat for fisk. En rekke pattedyr som sel, hvalross og isbjørn er avhengig av isen, og nedsmelting av den arktiske sommerisen vil være en katastrofe for dem³.

Det er imidlertid ikke bare i Arktis at ting skjer. Alvorlige klimaendringer er som de fleste kjenner til også påvist andre steder på jorden, det settes stadig nye varmere-korder, hetebølger øker i antall, lengde og intensitet⁴. Klimasoner flyttes nordover og oppover i høyden og det foregår en nedsmelting av isbreene i fjellområder verden over.

Noe av hensikten ved å fastsette en tålegrense for klimaet er at menneskene skal holde seg på den rette siden av potensielle "tipping points". Et "tipping point" er et punkt der det globale klimaet endres fra en stabil tilstand til en annen stabil tilstand. Slike endringer kan være irreversible, det vil si at hvis endringen først har skjedd kan man ikke komme tilbake til den første tilstanden. Ved bruk av matematiske modeller har en gruppe forskere forsøkt å identifisere ulike "tipping points" som kan

fortsetter ►

eksistere i klimasystemet og prøvd å få en ide om hvilke temperaturer som kan utløse de ulike "tipping-points"⁵. Øverst på listen over potensielle "tipping points" står den arktiske sommerisen, og det er estimert at en temperaturøkning på 0,5 til 2 grader celsius er nok til at sommerisen smelter. Tiden det tar før dette inntreffer er beregnet til å være omtrent 10 år. Konsekvensene vil som tidligere nevnt bety økt oppvarming og store endringer i det arktiske økosystemet. Nummer to på listen over potensielle "tipping points" er iskappen på Grønland. Denne er estimert å forsvinne ved en global temperaturøkning på 1-2 grader celsius. Her er tidshorisonten noe lenger, nedsmeltingen er estimert å ta over 300 år. Konsekvensene vil derimot bli store; for eksempel en heving av dagens havnivå på 2-7 m.

Enda sterkere bevis for at klimaets tålegrense er en CO² konsentrasjon som ligger under 350 ppm er den informasjonen som ligger i paleoklimatiske data (se faktaboks). Inntil for ca. 33 millioner år siden var jorden isfri. Da sank CO² konsentrasjonen i atmosfæren til 750 ppm, noe som gjorde at iskappen i Antarktis ble dannet. I de påfølgende 31 millioner år var det bare i Antarktis at det var is, helt til CO² konsentrasjonen sank ned mot 280 ppm, noe som førte til at det også ble dannet iskapper på den nordlige halvkule, og istidene begynte. Det vil altså si at hvis det i dag ikke hadde vært is på Grønland, så ville dagens atmosfæriske CO² konsentrasjon vært for høy til at en iskappe kunne dannes. En CO² konsentrasjon på under 350 ppm er et minimum for å beskytte de store iskappene over tid⁶.

I begge de to siste mellomistidene (kalt Holsteinian og Eemian) som inntraff for henholdsvis ca. 130 000 og 400 000 år siden var temperaturen ca. en grad varmere enn den globale middeltemperaturen i perioden 1951-1980. Likevel var det varmt nok til at

havnivået var 4-6 meter høyere enn det er i dag. En global middeltemperatur på 2 grader høyere enn den globale middeltemperaturen i perioden 1951-1980 har ikke eksistert på jorden de siste 5 millioner år. Vi må helt tilbake til den geologiske epoken Pliocene (2-5 millioner år siden) for å finne slike temperaturer, og havnivået på den tiden er blitt estimert til å ha vært 15-25 m høyere enn dagens havnivå⁷.

Atmosfærisk CO² har i dag allerede nådd et nivå på 390 ppm. Er det mulig å returnere til et nivå på 350 ppm i dette århundret. Ja, ifølge klimaforskeren James Hansen (NASA, Goddard Institute for Space Studies) og hans medforfattere¹: CO² som slippes ut i atmosfæren ved brenning av fossilt brensel, vil over tid bli fordelt mellom karbonreservoarene på jordens overflate, det vil si atmosfæren, havet, jordsmonnet og biosfæren. Ved å bruke en matematisk modell viser de hvor fort atmosfærens innhold av CO² reduseres hvis bruken av fossilt brensel brått stoppes. Stoppes bruken i dag vil atmosfærens innhold av CO² være nede på 350 ppm igjen i midten av dette århundre. Blir det "business as usual" i enda 40 år til, vil CO² konsentrasjonen være nede på 350 ppm først etter år 3000. Disse scenarioene forutsetter en "business as usual" (dvs. en årlig 2 % økning) inntil utslippene brått stopper.

Utslipp av CO² fra brenning av fossilt brensel har stått for ca 80 % av økningen i atmosfærisk CO². De andre 20 % kommer fra avskoging. Netto avskoging i løpet av den industrielle epoken er beregnet til å tilsvare ca. 100 Gigatonn karbon (GtC)¹. Hvis utslippene av CO² fra fossilt brensel reduseres med 6 % årlig samtidig som det plantes skog tilsvarende 100 GtC i perioden 2031 -2080, viser de matematiske modellene at atmosfærens CO² konsentrasjon vil være nede på 350 ppm igjen ved slutten av

dette århundre.

I følge James Hansen viser altså paleoklimatiske data og pågående globale endringer at dagens atmosfæriske CO² konsentrasjon på ca. 390 ppm allerede er for høy til at det er mulig å vedlikeholde det klimaet som menneskeheten og biosfæren har tilpasset seg. Verdenshavene og de store iskappene virker som buffersystemer som gjør at det vil ta flere århundrer før den endelige effekten av dagens klimaendringer blir realisert. Det er imidlertid en fare for at menneskeskapte klimaendringer kan drive klimasystemet utover "tipping-points" slik at menneskene mister kontroll med endringene.

Som Hansen sier, det dreier seg ikke bare om økonomi, men vel så mye om moral og rettferdighet på tvers av generasjoner. Hvis verden ikke klarer å få til en snuoperasjon i tide, vil skylden falle på oss, dagens voksne. Våre foreldre visste ikke at deres handlinger ville skade livsbetingelsene til fremtidige generasjoner. Vi, dagens generasjon, kan bare late som om vi ikke vet.

Litteratur:

- 1 Hansen, J. et al. The case for young people and nature: a path to a healthy, natural, prosperous future. Science on the Environmentalist.
- 2 Lynas, M., 2011. The God species. How the planet can survive the age of humans. Fourth Estate, London.
- 3 Moline, M.A. et al., 2008. High latitude changes in ice dynamics and their impact on polar marine ecosystems. Annals of the New York Academy of Sciences, 1134, 267-319.
- 4 Kuglitsch, F. et al., 2010. Heat wave changes in the eastern Mediterranean since 1960. Geophysical Research Letters, 37, L04802.
- 5 Lenton, T. et al., 2008. Tipping elements in the Earth's climate system. PNAS, 105, 6, 1786-93.
- 6 Tripathi, A. et al., 2009. Coupling of CO₂ and ice sheet stability over major climate transitions of the last 20 millions years. Science, 326, 5958, 1394-1397.
- 7 Dowsett, H.J. et al., 1999. Middle Pliocene paleoenvironmental reconstruction: PRISM2, U.S. Geol. Surv. Open File Rep., 99-535.

Fakta:

CO₂-ekvivalent er en enhet som brukes i klimagassregnskap. Enheten tilsvarer den effekten en gitt mengde (som regel et tonn) CO₂ har på den globale oppvarmingen over en gitt tidsperiode (som regel 100 år). De øvrige drivhusgassene har et sterkere oppvarmingspotensiale (GWP-verdi) enn CO₂, og utslipp av disse gassene omregnes derfor til CO₂-ekvivalenter i henhold til deres GWP-verdier.

Paleoklimatologi – studiet av fortidens klima

Kjøper du boss?

Still deg selv tre spørsmål når du skal handla:

1. Har eg egentleg bruk for dette?
2. Er produktet av god kvalitet?
3. Er det miljøvenleg?

Er svaret nei, spar både pengar og miljøet!

Informasjon frå
Sunnhordland
Interkommunale
Miljøverk IKS

Tenk miljø - brems forbruket!

Sunnhordland
Interkommunale
Miljøverk IKS

Svartasmoget
N-5419 Fitjar

telefon 53 45 78 50
telefaks 53 45 78 60
e-post sim@sim.as

www.sim.as

FARLIG AVFALL SKAL TIL TRYGG BEHANDLING

**Innlevert farlig avfall
finner ikke veien til
naturen og lekeplassen***

Første halvår 2012 leverte BIR-kundene 629 tonn farlig avfall til trygg behandling. Likevel vet vi at det kastes farlig avfall sammen med restavfallet. Se mobil.bir.no for trygge leveringssteder for farlig avfall.

*MEN DET HJELPER IKKE MOT MAKK I MAGEN

**Det
nytter**

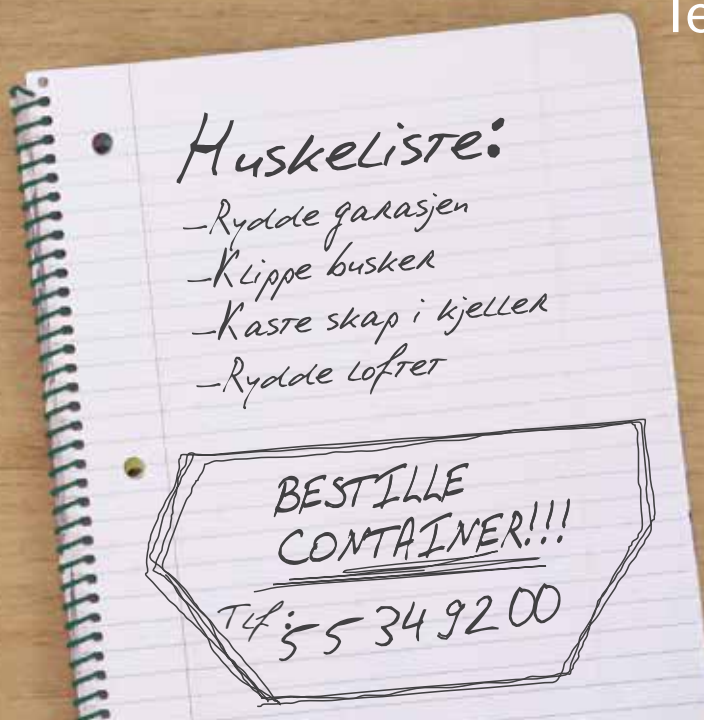
BIR
mobil.bir.no
815 33 030

Franzefoss

Gjenvinning

Vi leverer container til deg når du trenger det. Og henter den igjen når du vil. Raskt og rimelig.

Tett på

www.franzefoss.no

Igen og igjen og igjen...

Tips til miljøagenter på Vestlandet

Da jeg var på www.miljoagentene.no her forleden kom jeg over en artikkel om miljøagenten Nora som spiller i korps og hadde vært med å arrangere loppemarked. Det var mye jobb, men det hele ble en stor suksess.

Klaus Hjermann og www.miljoagentene.no
foto: www.miljoagentene.no

Loppemarked er en kjempegøy og miljøvennlig måte å tjene inn penger til din organisasjon. Istedenfor å kaste ting du ikke bruker lenger, er det jo mye smartere å selge de til noen andre. Da sparer vi miljøet for avfall og forurensing.

På miljoagentene.no skriver Nora om sin opplevelse med loppemarkedet: «I dag har jeg og noen venner hjulpet til med klærne som ble levert inn på loppemarkedet. Vi var på barneavdelingen. Der var det mange klær å brette og det var litt slitsomt, men ganske gøy. Vi delte inn i baby-, jente- og gutteklær. Og så hadde vi noen stativer»

Om du er medlem i korps, et idrettslag eller en annen fritidsaktivitet bør du foreslå for de voksne at dere kan holde et loppemarked.

Les mer om Noras loppemarketsdag på Miljøagentenes nettsider, www.miljoagentene.no, og se flere bilder fra loppemarkedet.

Er du en av Askøy- miljøagentene som overnattet i Lavvo?

Miljøagentene på Askøy og Klaus Hjermann

Miljøagentene i styret på Askøy har sovet i en innendørs lavvo. De skulle egentlig sove ute i lavvo i Krokosdalen i Leite, men det regnet, det er jo Vestlandet kjent for. Her kan du lese mer om overnattingen og se bilder.

Agentene hadde rigget seg til med pølser og brød, og grillet marshmallows i peisen. De spiste økologisk snop og koste seg med film. Men det var ikke bare lek og moro. Agentene skrev et leserinnlegg til lokalavisen Askøyværingen, noe som er en kjempefin måte å spre sitt budskap på. Når kvelden kom holdt de varmen med reinsdyrskinn og soveposer.

Budskapet fra Askøy-agentene er at dette er noe alle miljøagenter over hele Norge bør prøve!

Miljøagentenes økologiske sjokoladefabrikk.

For ikke lenge siden hadde Miljøagentene i Kringlebotn agentmøte i aktivitetshuset. De laget blant annet sin egen økologiske sjokolade.

Øyvind Strømmen

Foto: Sverre Stakkestad

Hvorfor lage sjokolade selv av økologisk kakao? Kakao blir dyrket i varme land, ofte på små familiegårder. Ofte blir det brukt sterke kjemikalier for å bekjempe skadedyr og ugress, noe som kan gå utover både folk og natur. Den økologiske kakaoen er mye mer miljøvennlig.

Agentene laget hjemmelaget sjokolade, og har nok tatt noe av den med seg hjem for å lage små miljøvennlige gaver. Kanskje et gavetips som er lurt for flere?

Fergeløs E39: Skal inge

Firefelts motorvei, monsterbroer, tunneller, økte utslipp og skyhøye kostnader. E39 uten én eneste ferge er en tvangstanke vi bør kvitte oss med, mener Naturvernforbundets fylkesledere på Vestlandet.

Lars Haltbrekken, leder i Naturvernforbundet

Thorleif Jakobsen, Naturvernforbundet i Sogn og Fjordane

Eirin Hivand Haneberg, Naturvernforbundet i Rogaland

Signe Sandberg, Naturvernforbundet Hordaland

Øystein Folden, Naturvernforbundet i Møre og Romsdal

På store konferanser hyller politikere og lobbyister tanken om en vestlandsk kyststamvei uten én eneste ferge. Fra Kristiansund til Stavanger. Entusiasmen er stor og framtidspengene sitter løst. Vi i Naturvernforbundet er også entusiastiske – men ikke for dette. Enorme, nye broer og tunneler vil ikke bare koste titalls milliarder å bygge, de vil også være svært kostbare å vedlikeholde. Hvor på veibudsjettet skal disse pengene taes fra?

En fergeløs kyststamvei dreier seg selvsagt også om mye mer enn økonomi. Det dreier seg om monsterbroer over våre flotteste fjorder og firefelts motorveier gjennom friluftsparadiser. Det dreier seg om luftforurensing. Det dreier seg om noe Norge ikke har rett til å være med på: fortsatt økning av de store klimautslippene fra veitrafikken.

Hvordan vil det se ut?

For nye E39, den fergeløse kyststamveien, er noe langt mer enn en enslig vei med gul midtstripe som slynger seg rolig i landskapet. Spesielt i den sørlige delen, fra Bergen til Stavanger, kan vi vente oss noe helt annet: En firefelts motorvei som vil skape en massiv trafikkøkning og skjære brutalt gjennom vårt enestående fjordlandskap. I Os, sør for Bergen, vurderer Vegvesenet å bygge motorvei gjennom øyparadiset Søre Øyane (Vedholmen). Herifra skal trafikken gå inn på en femti meter høy bro over den åpne Bjørnafjorden. Bare denne ene broen kan komme til å koste opp mot 20 milliarder kroner. Til sammenligning er Statens totale budsjett for nyinvestering i veier på drøyt syv milliarder kroner i 2012 (knappt åtte milliarder kroner fra bompenger kommer i tillegg).

Hvordan vil fyllingene, skjæringene, broene, tunnelinnslagene komme til å se ut? Det

får vi ikke vite. Mens en vanlig borger må dokumentere tilbygg til huset i detalj, holder Vegvesenet kortene tett inntil brystet. Lokalbefolkning i Os har nettopp startet Aksjonsgruppa mot bru over Bjørnafjorden. Grendahuset var sprengt på det første, åpne møtet, og i løpet av de to første dagene etter stiftelsesmøtet var 400 personer blitt medlemmer på Facebook. Det er disse opprørte lokalbeboerne, og ikke Vegvesenet, som har sørget for at vi alle nå kan se hvordan framtiden kan se ut. Og, som bildet viser: På vakre Søre Øyane i Os ser det ikke ut i det hele tatt om en 50 meter høy bro og durende motorveitrafikk skal erstatte fergene.

Hvordan vil det se ut andre steder på Vestlandet? Ved Moldefjorden i Romsdal? I Nordfjord? Én ting er sikkert: Vi vil få mange landskapsinngrep som får monsternastene i Hardanger til å bli pinglete fyrstikker.

Vestlandsfjordene ble kåret til verdens beste turistmål av National Geographic. Begrunnelsen var i stor grad knyttet til hvordan et velholdt kulturlandskap og vill natur skapte en enestående helhet. Gigantbroer og lange strekninger med firefelts motorvei vil nok sørge for at vi ikke får denne utmerkelsen flere ganger.

Skal flere kjøre lenger?

Tanken bak en fergeløs kyststamvei er slett ikke bare å gi lettere kår for langtransporten. Mellom Bergen og Stavanger vil man legge til rette for at folk som nå jobber lokalt, skal begynne å pendle. Langt. Du skal kanskje bo i Haugesund og jobbe i Os eller Stavanger. Det betyr kort sagt at flere skal kjøre lenger. Dette strider mot alle våre mål om å redusere biltrafikk og utslipp. Vegvesenet har beregnet at en veikryssing av Boknafjorden mellom Haugesund og Sta-

vanger (Rogfast-prosjektet) vil føre til en økning av CO2-utslippene med 23 500 tonn, etter at utslippene fra de forsvunne fergene er trukket fra. Det tilsvarer utslippene fra 10 000 biler i ett år. Da er ikke en gang de svære utslippene fra bygging av det nye veinlegget tatt med.

Vi i Naturvernforbundet er sjokkerte over at offentlige myndigheter kan planlegge prosjekter som vil øke klimautslippene, når alle vet at de må raskt og kraftig ned. Vi vet hvor store farer fortsatt koking av planeten vår vil medføre. Å sette i gang prosjekter som framskynder dette, er rett og slett en umoralsk handling.

Sats på vedlikehold, ikke gigantprosjekt Alle som ferdes på vestlandsveiene vet at standarden kan være begredelig. Vedlikehold har ofte vært forsømt i lang tid. Naturvernforbundet vil satse på å sikre, vedlikeholde og forbedre de veiene vi har foran nye gigantprosjekt. Interessant nok har vårt syn tilslutning også i Vegvesenet. I forslaget til Nasjonal transportplan 2014–2023 fra Vegvesenet og de andre transportetatene kommer store investeringsprosjekt først på sjette- og sisteplass i deres prioriteringsliste. Det enorme behovet for midler til drift, vedlikehold og fornyelse av eksisterende infrastruktur prioriteres høyst.

Hva bør skje nå? For det første må vi ta inn over oss at en fergeløs kyststamvei gjennom hele Vestlandet nok ville bli det største byggeprosjektet vi noensinne har hatt i Norge. Dette er ikke noe vi kan snuble smilende inn i. Vi må kunne få vite hva vi går til:

Vi mener det er en selvfølge at folk skal få se hvordan et så gigantisk prosjekt kan komme til å se ut. Vegvesenet må derfor lage illustrasjoner, visualiseringer av de

en fjord være ukrysset?

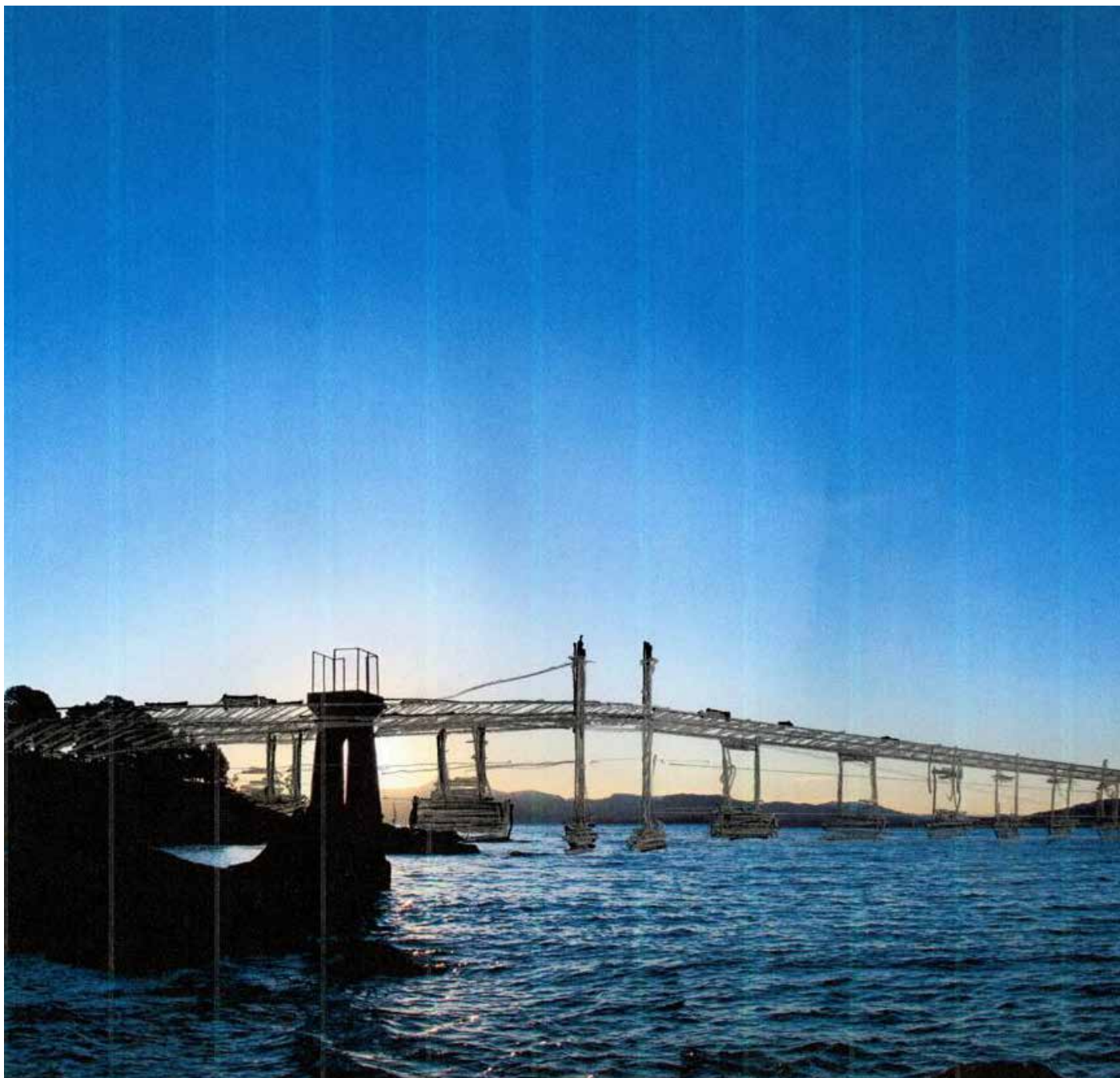

Foto og fotomontasje: Peter Marron (busett i Søre Øyane, Os)

mange broene, av hvordan veien kan komme til å gå gjennom landskapet.

Vi mener at det er uforsvarlig å sette i gang noe som helst milliardprosjekt uten å ha beregnet klimagassutslippene nøye. Både virkningen av økt veitrafikk og ikke minst utslippene fra byggingen av veien må bli

dokumentert. Dette er ikke blitt gjort i dag. I årets rapport om høyfartstog var klimagassutslippene fra bygging av banene omhyggelig og strengt beregnet. Det henger ikke på greip om Vegvesenet slipper å gjøre det samme, før politikerne skal fatte vedtak om hvilke utbyggingsløsninger som eventuelt skal velges. Om beregningene viser at kli-

magassutslippene vil øke, må prosjektet legges vekk.

Naturvernforbundet er tilhenger av at vi skal ha sikre og gode veier på Vestlandet. Men en helt fergeløs kyststamvei hvor ikke en eneste fjord skal være ukrysset, koste hva det koste vil, er en tvangstanke vi bør kvitte oss med.

Nnimmo Bassey med Raftopris-diplomet. Foto: Ling og Lunde / Raftostiftelsen

Nnimmo Bassey sammen med Naturvernforbundet og Natur og Ungdom.

Nnimmo Bassey vann Raftoprisen

Prisvinnaren – ein av verdas fremste miljøforkjemparar – tok til orde for at Lofoten må få varig vern mot oljeutvinning.

Øyvind Strømmen

Martin Paulsen – leiar av Raftostiftelsen sin priskomite – nytta under tildelinga av årets Raftopris høvet til å seia det følgjande: «Vi befinner oss i et av de mest privilegerte landene i verden. Våre enorme rikdommer har kommet med oppdagelsen av olje og utviklinga av olje- og gassindustrien. Denne industrien forsterker den globale urettferdigheten. Det ville være hyklersk av oss å si at denne rikdommen har gjort oss bedre i stand til å hjelpe fattige stater. Vi blir rikere på bekostning av andre».

Orda er ikkje Paulsen sine egne. Det var Thorolf Rafto som sa dette, i eit intervju med Bergens Tidende i 1974. Årets Raftopris-vinnar vart Nnimmo Bassey, som gjennom meir enn 20 år har kjempa for at oljeindustrien skal rydda opp i dei enorme miljøøyingane både folk og natur i Nigeria lir under.

Nnimmo Bassey er leiar for den nigerian-

ske miljøorganisasjonen Environmental Rights Action, og leier også Friends of the Earth International – verdas største samanslutning av miljøorganisasjonar, der norske Naturvernforbundet er Friends of the Earth Norway. Dermed er det ikkje overraskande at tildelinga vart positivt motteke både av Naturvernforbundet og av andre norske miljøvernorganisasjonar.

Sidan det vart funne olje i Nigeria på 1950-talet har oljeutvinninga gått føre seg med enorme miljøkonsekvensar, og ein reknar med utslepp tilsvarande Exxon Valdez-ulukka i deltaet. Kvart einaste år. Dette er av dei viktigaste våtmarksområdene i verda og heim til 31 millionar menneske. Oljeureininga påverkar både fiskeri og jordbruk, og vert slik eit åtak på folk sine tradisjonelle levevegar og inntektsmoglegheiter. I tillegg får befolkninga problem på grunn av miljøskadeleg gassfakling.

Nnimmo Bassey sin viktigaste bodskap for å få slutt på oljeureininga er «Keep the oil

in the soil» - hald olja i bakken, ein utfordrande bodskap både i Nigeria og Noreg. I samband kom Bassey med kritikk av klår kritikk av Statoil, som også har vore aktive i Niger-deltatet: - Dei har eit medansvar for å rydda opp i dei stygge miljøøyingane dei og andre oljeselskap har påført Nigeria, sa han i til Bergens Tidende.

I takketala kom han også med ei konkret oppmoding til oljeselskap og myndigheiter, nemleg å spara ei rekkje område frå oljeaktivitet. Blant dei han nemnde var Lofoten og Arktis, samt den vidgjetne Riftdalen i det austlege Afrika. - Sårbare område i verda treng varig vern mot olje- og gassutvinning, sa Bassey, som rosa Raftostiftinga for å visa verda at miljørettar og er menneskerettar. Han stilte også eit spørsmål som burde ha stått sentralt i norsk politisk debatt:

- Kvifor viker verda attende for tiltak som kan stogga bruken av fossil energi? Kvifor er det ikkje eit globalt press for å framfor-nybar energi?

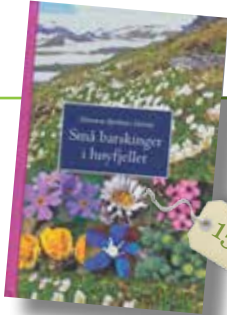
Annonser

ÅPENT HELE ÅRET!

AKVARIET I BERGEN

Årets julegave

Små barskinger i høyfjellet

er en vakker og instruktiv liten bildebok om blomstene på høyfjellet. Hvordan overlever de dette tøffe klimaet høyt oppe på fjellet? Boken inneholder mange fine bilder og forklarende tekster.

Ønsker du å kjøpe boken, kontakt forfatter Honoria Hamre på tlf 90 56 07 82 eller honoria@bergen.online.no

skyss.no

Orangeriet | Foto: Fred Jonny

Reis miljøvennleg!

Bruk buss eller Bybanen og bidra til eit betre miljø. Bruk vår app eller reiseplanleggaren på **skyss.no** for å planlegge reisa.

Spar miljøet – reis kollektivt! God tur!

skyss

METALLCO
BERGEN

Damsgårdsveien 95, 5058 Bergen
Telefon: 55 34 17 70
bergen@metallco.com

**Indre Hordaland
Miljøverk**

Tlf. 56 52 99 00
Faks 56 52 99 01
E-post: ihm@ihm.no
www.ihm.no

Ta vare på naturen

- Hugs at farleg avfall må leverast til godkjend mottak!

- Stoff med faremerke er nesten alltid farleg avfall.
- Farleg avfall kan leverast på miljøstasjonen, sjå opningstider på www.ihm.no

**Putt drikkekartong
rett i papirbosset
- uten plastpose!**

**- Avfallsløsninger for næringslivet
- Containerutleie**

Møllendalsveien 31
5009 Bergen
Tlf.: 815 33 030
Faks: 55 27 70 91
E-post: bedrift@bir.no

Et selskap i **RETURA**
ET MILJØ I BALANSE

IBD www.ibd.no

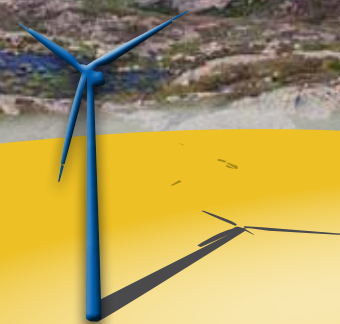
Midtfjellet leverer Hordalands første straum produsert frå vind

15 vindmøller er bygd på Midtfjellet i Fitjar og 5 turbiner produserer allereie rein fornybar straum ut på nettet.

Utbyggjinga av Midtfjellet Vindkraftverk har gått etter planen og i byggjetrinn 1 som står ferdig våren 2013 vil det verte levert straum til 8.500 husstander. Byggjetrinn 2 er ferdig årsskiftet 2013/2014 og vil levere like mykje rein fornybar straum.

www.midtfjellet-vindkraft.no

B-BLAD

retur: NaturVest
postboks 1201 Sentrum
5811 BERGEN

ETTERSENDES IKKE VED VARIG ADRESSEENDRING, MEN SENDES TILBAKE TIL AVSENDER MED OPPLYSNINGER OM DEN NYE ADRESSEN

Naturvernkalenderen 2012

Her finner du en oversikt over noen natur- og miljørelaterte arrangement framover.
For mer informasjon, se nettsidene naturvernforbundet.no/hordaland

Desember

Førjulsfest

Fredag 7. desember kl 20.00 på Krok og Krinkel, Lille Øvregaten 14

Naturvernforbundet Hordaland har gleden av å invitere alle medlemmar med følge til ein hyggeleg førjulsfest. Velkommen til tapas, julestemning og godt selskap i dei koselege lokala til Krok og Krinkel bokkafé. Eigenandel på 250 kr (ordinærpris 450). Studentpris 200kr. Påmelding snarast til hordaland@naturvernforbundet.no eller telefon 55 30 06 60.

Juleverksted med Miljøagentene i Kringlebotn

Mandag 10. desember kl 18.00 i Aktivitetshuset i Kringlebotn.

Miljøagentene i Kringlebotn inviterer nye og gamle miljøagenter og deres foreldre til juleverksted. Kontakt sverre@gmk.as for mer informasjon og påmelding.

Februar

Naturlig onsdag

Den første onsdagen hver måned kl 19.00 på Krystall, Kong Oscarsgate 16.

Datoer våren 2013: 6. februar, 6. mars, 3. april, 1. mai og 5. juni

Program for kveldene blir lagt ut på nettsidene fortløpende.

Godt Nyttår teaterforestilling

8. februar hos Signe Sandberg, Fjellveien 98.

Norges stolteste og mest omdiskuterte selskap, Statoil, har tatt plass i stua. I ovnen stekes den saftigste kalkun. Så begynner verten å svette inne i Statoil-jakken sin. Så snubler vertinnen i oljekjolens slep. Så kan forestillingen begynne. For det er nett-opp det middagen er: en forestilling. En forestilling som forsøker å snakke for seg selv, og mennesker som forsøker å snakke sammen. Men elefanten i rommet har gjort det umulig. Et av verdens potensielt mest ressurssterke selskap driver middagen og vertene til vanvidd.

Naturvernforbundet inviterer i samarbeid med Selskap til en teaterforestilling utenom det vanlige. Forestillingen blir satt opp i et privat hjem der to distingverte gjester blir invitert til å være en aktiv del av forestillingen. Regissøren av forestillingen Godt Nyttår har selv sagt nei til å motta stipend fra Statoil og er kritisk til oljeselskapenes sponsing av kulturen.

Mars

Årsmøte i Naturvernforbundet Hordaland

16. mars 2013 på Det grønne loftet kl. 15.00. Årsmøtemiddag kl. 19.30.

April

Strategihelg for aktive medlemmer og lokallag i Hordaland.

5.-7. april 2013

**Har du tips til saker til neste nummer av NaturVest,
send en e-post til naturvest@naturvernforbundet.no**